

ga ukočenim pjesmama, premda te pjesme kod glazbenih esteta izazivaju divljenje. (Nadam se da će ove riječi uzrokovati bogatu raspravu ili čak polemiku u diskusiji!). Leščan nastavlja: "Danas je stanje u puku još gore, jer se preko radio-aparata i televizora širi u eter "umjetnički" i "narodni" kič.

Leščan završava svoj članak o harmonizaciji pučkih crkvenih popjevaka riječima: "Za one seoske bit će prikladniji taj jednostavni, folklorni način harmonizacije, dok za gradske crkve i zborove ostaje ideal (kako Leščan misli, a poslije - u raspravi - nadam se da ćete reći što Vi mislite) bogata kontrapunktička harmonizacija, koja je u svom stilu klasično lijepa i bila bi velika šteta kad bi se zatrla. Jedino je na taj način moguć pravi napredak u crkvenoj glazbi, da se novo stvara, a starija kulturna baština brižno čuva i njeguje."

- U br. 3/76. Leščan piše o štovanju Marije u C.O. i ističe: "Želio bih pokazati kako cijela liturgija onoga vremena (tj. XVIII. stoljeće) odiše štovanjem Majke Božje". Leščan, uspoređujući napjeve pojedinih popjevaka upozorava na sličnost s europskim popijevkama" i zaključuje: "... obilni umjetnički repertoar *Cithare Octochorde* svjedoči još i danas o duhovnom bogatstvu naše kulturne baštine" (pročitajte taj članak!).

- U br. 1/77. o Širolu kao skladatelju misâ Leščan ukratko analizira njegove mise i zaključuje: ... Osnovne oznake stila njegovih crkvenih skladbi su: monumentalno, maestozno, misteriozno" (uvjerite se sami ...).

- U br. 3/77. Piše uz šezdesetu godišnjicu života i rada Đure Golubića i - za Vas - napominje o njegovim himnima: "Svi su od reda veoma prikladni za crkvu i liturgijsku upotrebu, jer su skladani jednostavno, pjevno i muzikalno" (dakle, za Vas).

- I konačno u sva 4 broja SvC 1981. god. Leščan piše o usporedbi njemačkih i hrvatskih crkvenih popjevaka. To je od svih njegovih članaka tiskanih u SvC najopsežniji. Uspoređuje, metodom komparativne muzikologije, sedam naših popjevaka s njemačkim popijevkama slične melodije: 1. Narode moj ljubljani, 2. Isus je uskrsnuo, 3. Uskrsnu Isus doista, 4. Gospodin slavno uskrsnuo, 5. (adv.) Evo ide čas, 6. Zdravo budi Marijo, prejasna zornice, 7. O kakva to svjetlost s kom Betlem gori. (Danak svaki Božjoj Majci dajmo hvalu ...). Leščan opisuje i melodijske i taktovske varijante. Na kraju članka navodi popis 20 naših popjevaka koje su slične njemačkim popijevkama i zaključuje: "To dokazuje da su se i naše varijante razvile iz zajedničkoga europskog muzičkog blaga, koje svoje porijeklo vuče iz srednjovjekovne himnologije. Usporedbom tih i ostalih sličnih pjesama iz *Gottesloba* i *Hrvatske crkvene pjesmarice* može se naći zajednički repertoar napjeva za sva crkvena doba i zajednička koralna misa, što znatno olakšava muzičko oblikovanje dvojezične liturgije."

I na kraju - završit ću Leščanovim riječima koje je on uputio Leonardu Bernsteinu, povodom njegove smrti, u

br. 4/90. SvC. a ja ih upućujem - U VAŠE IME - našem dragom i dobrom prof. Leščanu, nezaboravnom hrvatskom crkvenom glazbeniku:

"... ti živiš u našim srcima
i naše strune još odjekuju tvojom glazbom
... i tvoja zvijezda blistat će trajno
u vječnom Panteonu."

Leščanov prinos priređivanju IV. izdanja *Citharae octochordae* (CO)

Lovro Županović, Zagreb

1. Kada se, na poticaj potpisanoga, početkom 1975. godine u Institutu za crkvenu glazbu (danas "Albe Vidaković") KBF na osnovi III. izdanja (iz 1757.g.) započelo s priređivanjem IV. izdanja CO, među osmoricom članova Radne grupe (VI. Fajdetic, Lj. Galetić, A. Klobučar, A. Milanović, I. Špralja, Đ. Tomašić, L.Ž.) bio je i Mato Leščan. Slobodnim izborom jednoga od osam dijelova CO za obradivanje/komentiranje Leščan se odlučio za VI., marijanski, dio. Svoj posao završio je sljedeće godine, kada je rezultate do kojih je došao u svom radu sazeo u tekstu *Štovanje Marije u zborniku "Cithara octochorda"* te ga pročitao Hrvatskom mariološkom kongresu u Splitu i potom objavio u časopisu *Sveta Cecilija*.

Proširujući nakon toga proučavanje marijanske tematike na sve relevantne dijelove svih izdanja CO, Leščan je - na temelju uvida u literaturu i u neke inozemne duhovne pjesmarice do kojih je dolazio za svojih boravaka u inozemstvu, a koji su mu izvori prije bili nedostupni - dopunjavanu (raniju) osnovnu verziju objavio najprije 1981. (Usporedba njemačkih i hrvatskih crkvenih popjevaka, SC 51/1981., br. 1-4), potom 1988. (*Marijanski glazbeni dio "Citharae octochordae" u evropskom kontekstu razdoblja, Mundi melioris origo*, Zagreb) te 1989. isti (tek ponešto dopunjeni) tekst u prijevodu na njemački jezik (*Musikteil der "Cithara octochorda" im europäische Zeitkontext, De cultu mariano saeculis XVII.-XVIII.*, Roma). Tekst iz 1988. godine pročitao je prije (1983.) na Mariološkom kongresu u Malti.

2. I u prvoj (osnovnoj) verziji i u kasnijima Leščan je očitovao akribičnost u radu, intuitivnost u zapažanju, uočavanje znakovitosti tekstovne komponente napjevâ, smisao za asocirajuću povezanost istih sa značajkama hrvatskoga narodnog melosa. To izbija iz uvodnih ređaka njegova komentara za spomenuti VI. dio CO, pa se najuputnije čini citirati taj uvod u cijelosti.

"Ovaj [VI.] dio sadrži 20 jedinica: 15 na latinski tekst i 5 na hrvatski/kajkavski tekst. Prve se dvije jedinice odnose na bogoslužje mise,¹ a ostale su općenite marijan-

ske popijevke. Latinski dio ima naslov *Ad sacrum spectantia*, a hrvatski *Croatico idiomate*.

U dijelu na latinskom jeziku tri su popijevke bez napjeva, odnosno dvije se pjevaju na melodiju (ad notam) *Jesu libenter dixerim* (str. 194), a treća na napjev *Denes je narodeno* (str. 129). Od popjevaka s hrvatskim/kajkavskim tekstom tri su bez napjeva: *Marija, na-sladujem se²* te na isti napjev *Zdrav Jezuš, zdrava Marija*. Popijevka *Zdrava zvezda morska* pjeva se na napjev *Ovde je vezda* (229).

Zanimljive su pohvale u čast Mariji (tropi), umetnute kao parafraze u *Gloria* i *Benedictus* mise, tiskane na početku ovog dijela.

Neki tekstovi latinskih popijevki pokazuju klasičnomitološku inspiraciju kao npr.: *Nympha amans* ili *Santa Messiae Genitrix*. Među latinskim stihovima nađe se i 'suvremenijih', u kojima je izraženija konkretna molba, npr. *Conserva Ecclesiam o dulcis Maria! - Repelle tristitiam o Virgo ter pia*. Ili drugi primjer:

*Ergo pia lux Maria,
Vetus patrona Croatorum
Nobis fave, tuum ave,
Dum canit turba pupillarum...*

Dvije osobito lijepe marijanske popijevke jesu *Zdrava o Maria* i, druga, *O Maria Bogorodica*. Pjesnik se obraća Mariji s molbom da pomogne ispaćenom narodu: *ar u tugah plovemo, na pomoć te zovemo, pomoz nas slatka Deva Marija*; i dalje: *Milosrdne oči tvoje obrni na hrvatski mal orsag, pomiluj nevoljno vu njem sve ljudstvo*. U drugoj popijevci Marija je nazvana obranom kršćana: *O Maria vsemu keršćanstvu ti si obramba; i orsagu ti horvatskomu ti Mati ufana*.

Napjevi marijanskih popijevki po svojem porijeklu mogu se svrstati u nekoliko tipova: a) koralni napjevi (npr. *Maria coeli gaudium*, *Ave mundi spes Maria*, *Stella coeli extirpavit*), b) napjevi nastali (vjerojatno) u doba nastanka CO III (veći intervali, rastavljeni trozvuci, ukrasne note, modulacije; npr.: *Santa Messiae Genitrix*, *O Maria virgo pia*, *Nympha amans*; osobito u drugoj varijanti, *Ecce pia o Maria*, *Salve gratiosa*, *O Virginum gemma*) i c) napjevi s ugodajnošću hrvatskoga narodnog melosa (mali intervali, melodijska se linija penje i spušta po sekundama, metrička višeznačnost: 2+3). To su npr. ove popijevke: *Non despero*, *Zdrava o Maria*, *O Maria Bogorodica*.

Po obliku napjevi su prvog tipa slobodne formalne konstrukcije (a, b, c, d itd.). Napjevi drugoga tipa pokazuju više shematsku (dvodijelnu i trodijelnu) građu.³ Isto su tako složeni i napjevi trećega tipa.

Prisutnost akcidentalna (♯, ♭) unutar pojedinih melodijskih redaka označuje ili modulaciju⁴ ili ostatak modusa⁵. Melodijski pomaci g-f-g ili d-c-d – prema maniri onoga vremena – moguće su shvaćeni kao polustepeni, tj. kao pomaci g-fis-g, odnosno d-cis-d. Takav se postupak primjenjivao i u koralnim napjevima mise tiskane u

ovom dijelu CO. Zanimljivo je spomenuti da CO I i CO II u istovjetnim napjevima obično nemaju akcidentalna, što se može shvatiti da je CO III u određenom smislu 'naprednija' odnosno – s muzikološkog stajališta – 'dekadentnija'.

Uspoređujući istovjetne napjeve u svim trima izdanjima CO, primjećuje se da su oni iz prvih dvaju u odnosu na treće izdanje jednostavniji po tome što su lišeni kromatike i melizama. Iz toga proizlazi da je treće izdanje odrazilo duh svojega vremena.

Iz usporednog pregleda građe (sadržaja) u svim trima izdanjima CO⁶ proizlazi da CO I i CO II sadrže najviše jedinica, prema tome su i najopširnije. One se sadržajno uglavnom poklapaju, s tom razlikom što su pojedine popijevke drukčije razmještene s obzirom na svoju namjenu. CO II prvi put donosi neke hrvatske popijevke koje nisu bile u CO I, a isto tako CO III donosi neke nove latinske kantilene, vjerojatno suvremene skladbe."

3. Uzevši u obzir i Leščanove studiozno i s posebnim nervom izradene prijedloge za ritmizaciju (svih) napjeva iz (tog) VI. dijela CO³ kao i komentare uz svaki od njih s iscrpnim opisom svih značajki svakoga, nameće se zaključak da je Leščanov prinos IV. izdanju CO⁽³⁾ - koje je, priređeno za tisak, u tiskari već tri godine i čeka mjerodavno "zeleno svjetlo" - zaista vrijedno etnomuzikološko i muzikološko ostvarenje koje njegova autora svrstava među značajne glazbene teoretičare (posebno) duhovne glazbe našega vremena.

Na tom i takvom prinosu Mate Leščana IV. izdanju hrvatskoga glazbenog zbornika *Cithara octochorda* naša i (osobito) moja, iako posthumna, zahvalnost.

BILJEŠKE

¹ Introitus *Salve sancta parens*, ulazna pjesma za opća marijanska slavlja kroz godinu; *Kyrie*, tropirani *Gloria*, dva *Sanctusa* i dva *Benedictusa* od kojih je prvi tropiran, te *Agnus Dei*.

² To je prijevod latinske *Maria gustum sentio* na gore navedeni napjev.

³ Npr.: a-b; a-b-a; a-b-b¹; a-b-c; a-b-c + pripjev (refren).

⁴ Npr. *Nympha amans* - drugi napjev.

⁵ Npr. *Stella coeli extirpavit*, u kojoj povišeni 4. stupanj upućuje na lidijski način.

⁶ Vidi prvi dodatak u ovome svesku.

*Sretan i blagoslovljen Božić
te mirnu i uspješnu novu godinu
cijenjenim pretplatnicima, prijateljima i
dobrotvorima žele*

Uprava i Uredništvo Sv. Cecilije